

Nr 181

Av herr Heckscher m. fl., om nya riktlinjer för Sveriges bistånd till utvecklingsländerna.

(Lika lydande med motion nr 146 i Första kammaren)

Liksom andra västeuropeiska länder känner Sverige sitt ansvar för utvecklingsområdena och dess människor. En stark opinion i vårt land stöder tanken på att vi skall göra vår insats för att underlätta de nya folkens strävanden efter större självbestämmanderätt, ökat eget inflytande över de egna angelägenheterna och den egna framtiden. Dessa folk har lång väg till vår kulturella, ekonomiska och tekniska standard, men det är vår skyldighet att vara dem behjälpliga på vägen. Försöken, framför allt på kommersiell bas, att etablera ett tekniskt och ekonomiskt samarbete med de nya folken har också förmått fånga uppmärksamheten och människornas fantasi --- framför allt den unga generationens.

Att vi från svensk sida inte nöjt oss med allmänna sympatiuttalanden för den process som pågår, utan försöker vara med och bidra till att de materiella förutsättningarna för en lugn utveckling i demokratisk riktning kan växa fram, ligger i linje med vår allmänna inställning. Vi har inga politiska avsikter med denna verksamhet, även om det för en fredlig utveckling i vår värld är en livsnödvändighet att de rika länderna ökar sina insatser gentemot de fattiga länderna.

Syftet med den svenska biståndsverksamheten är att den hjälp vi ger, tillsammans med den övriga internationella hjälpverksamheten, skall underlätta utvecklingsländernas framstegsprocess, så att de så snart som möjligt blir i stånd att kulturellt, ekonomiskt och socialt lösa sina problem. Att så snabbt som möjligt få det ena mottagarlandet efter det andra över den tröskel varifrån de själva kan vidareutveckla sitt välstånd är viktigt också ur andra synpunkter. Dels tillåter detta att hjälpinsatser sätts in på annat håll, dels kan de i ekonomiskt avseende mer självständiga mottagarländerna själva lämna bidrag till den internationella hjälpverksamheten. Endast på detta sätt torde det vara möjligt att snabbt och effektivt hjälpa de två tredjedelar av världens befolkning, som i dag lever i de underutvecklade länderna till en bättre tillvaro. En förutsättning för en sådan effektivt verkande u-landshjälp är emellertid att de totala biståndsinsatserna samordnas och starkt koncentreras till ett ytterst begränsat antal länder-objekt.

Den hittills bedrivna hjälpverksamheten från svensk sida har inte följt

denna princip. I allt för stor utsträckning har våra insatser splittrats, dels på ett stort antal länder, dels genom att de totala svenska insatserna inte samordnats. Tyvärr tycks också utvecklingen, framför allt när det gäller antalet länder-objekt, gå mot en allt starkare splittring. En stark koncentration av vår hjälpverksamhet bör därför ske.

Målsättningen på längre sikt för den svenska biståndsverksamheten är ett 1 procent av nationalinkomsten skall disponeras för ändamålet. När man når denna målsättning kommer vår av statliga medel finansierade u-landshjälp att kräva omfattande ekonomiska resurser. Sett i förhållande till dagens nationalinkomster skulle medlen för utvecklingshjälp uppgå till inemot 1 miljard kronor. En hjälpverksamhet av denna storleksordning ställer helt naturligt alldeles speciella krav på administration och planering samt på den för uppgiften avdelade personalen. Uppfylls inte dessa krav löper vi risk att de satsade medlen inte ger avsedd effekt. Ur synpunkten att våra u-landsinsatser verkligen skall ge avsedd kvalitativ effekt är det därför angeläget att våra av statsmedel finansierade u-landsinsatser i den utsträckning det är möjligt samordnas med insatser på kommersiell bas, exempelvis genom att svenska företag placerar företag och objekt i de nya länderna, och att den av staten bekostade u-landshjälpens samordnas med dessa.

Ren hjälpverksamhet till u-länderna har utan tvivel stor betydelse, speciellt för lindrande av svält, sjukdom och annan nöd. Det är dock svårt att tänka sig att sådana insatser kan bidra till en väsentlig ekonomisk expansion om inte biståndsverksamheten kompletteras med ett utvecklande av näringslivet i biståndslandet. En sådan utveckling kan svårligen ske utan att företagsamhet och kapital förs över från de industrialiserade länderna genom etablerande av företag i landet och genom handel mellan industriländer och u-länder.

Överförande av företagarverksamhet från ett industriland till ett u-land är båda länderna till gagn. Självfallet måste lönsamhetskriteriet för u-landsinvesteringar och för handel med u-länderna därvid accepteras. Utan möjlighet till vinster minst lika stora som i hemlandet lär knappast något riskvilligt kapital av betydelse flyta ut till u-länderna. Detta betyder icke någon »exploatering» till industriländernas förmån; tvärtom bör man beakta de väsentliga multiplikativa effekter lokalisering av industrier eller annan ekonomisk verksamhet för med sig. En av dessa effekter är överförandet av teknisk och administrativ kunskap — »know-how». Detta tar stundom formen av systematisk utbildning av landets arbetare och tjänstemän i teknik, arbetsledarskap och ekonomi. Men även genom de mer informella och systematiska kontakter med landets invånare, som all affärsverksamhet för med sig, kan u-landet tillgodogöra sig industrilandets tekniska och effektivitetsmässiga tänkesätt.

Eftersom kommersiella kontakter med u-länder måste baseras på lönsam-

hetskrav och då också u-länderna i de flesta fall har ett direkt utbyte av dessa kontakter, bör staten under utövande av sin biståndsverksamhet tillvarata de kommersiella insatser som redan gjorts och verka för att nya kommer till stånd. Detta kan ske dels genom en samordning av hjälpinsatserna med den kommersiellt betingade verksamheten, dels genom att underlätta för enskilda företag att driva verksamhet i u-länder och att handla med dessa.

Underlättandet av näringslivets verksamhet, för vilket vi närmare redogör här nedan, bör bl. a. ske genom ändringar i skattelagstiftningen och avveckling av vissa tullar, men bör framför allt gå ut på att genom speciella åtgärder i mottagarländerna vidta sådana intrastrukturella förändringar som kan skapa den produktionsvänliga miljö i vilken företagen med utsikter till framgång skall kunna verka. Vissa valutafrågor torde också bli aktuella.

Ett av de största hindren för etablerande av dotterbolag eller för investeringar över huvud taget i u-länder är de stora risker, som på grund av politisk eller ekonomisk instabilitet är förknippade med dylika investeringar. En metod att minska riskerna är att inrätta en försäkringsfond för u-landsinvesteringar. Diskussioner syftande till att få till stånd ett internationellt investeringsgarantisystem pågår för närvarande inom DAC. Sverige bör aktivt medverka i dessa strävanden. För detta krävs emellertid att Sverige ansöker om medlemskap i denna organisation i enlighet med det uttalande som gjordes av 1964 års riksdag. I avvaktan på ett sådant internationellt investeringsgarantisystem bör Sverige inte tveka att självt gemensamt med exempelvis de nordiska länderna åstadkomma ett sådant.

Staten kan också styra investeringar till ett visst område genom skattepolitiska åtgärder. Det är t. ex. väsentligt att ett företags vinst inte beskattas i två länder på grund av dubbelbeskattningsavtal. Man kan även tänka sig att vinster från u-länder helt eller delvis befrias från skatt. Ett inrättande av en »u-landsinvesteringsfond» vore en annan tänkbar åtgärd. Vidare skulle krediter till vissa u-landsinvesteringar kunna ges statlig garanti i större utsträckning än för närvarande.

För att stimulera handeln med u-länderna har sedan några år statliga exportkreditgarantisystem tillämpats. En något generösare attityd från statens sida är emellertid önskvärd. Garantigränserna bör därför höjas från nuvarande 70—75 procent för kommersiella risker till 80—85 och från 80—85 för politiska risker till 85—90 procent.

Här skisserade åtgärder hjälper emellertid inte i längden, om inte u-länderna genom egen export kan skaffa sig inkomster. Eftersom u-länderna i så stor utsträckning är beroende av sin export av råvaror, är det av största vikt att exporten inte försvåras. Många industriländer har höga tull- och skattepålagor på produkter från u-länderna. Generellt kan sägas att Sverige i detta avseende företräder en liberal politik. I de internationella organisationer, där vårt land är verksamt, bör vi arbeta för att motsvarande grund-

satser tillämpas även av andra, särskilt av de stora industriländerna. På några områden förekommer dock vissa tullar och skatter som redan nu bör kunna avvecklas. Ett fullständigt slopande av skatten på kakaoprodukter bör bl. a. ske. Visserligen skulle den konsumtionsökning som ett avskaffande av denna skatt för med sig inte på något avgörande sätt påverka kakaosexporterande länders ekonomi, men en sådan åtgärd skulle kanske bidra till att även andra länder intar en liberalare hållning i detta avseende. I de internationella organ där Sverige medverkar bör Sverige över huvud verka för en mer frihandelsvänlig politik. En annan skatt av statsfinansiellt obetydlig storlek är mattskatten. Eftersom denna i stor utsträckning dessutom drabbar Pakistan, ett land i vilket vi gör stora biståndsinSATser, bör den snarast avskaffas.

Den andra åtgärden för underlättande av kommersiell verksamhet är av mera fundamental natur. Det gäller att i de u-länder Sverige stöder och i dem, med vilka vi önskar utbygga de kommersiella kontakterna, skapa eller stimulera de allmänna förutsättningarna för kommersiell och ekonomisk verksamhet. Betingelserna för en framgångsrik verksamhet av detta slag är beroende bl. a. av landets generella utvecklingsnivå, dvs. hälsovårds-, närings- och utbildningsstandard. Ett höjande av t. ex. utbildningsnivån inom ett land skapar automatiskt förutsättningar för kommersiell verksamhet. Den därmed förknippade ekonomiska aktiviteten påverkar sedan i sin tur omgivningens utveckling genom ytterligare förbättring av utbildningen, sjukvården osv.

Genom medverkan vid byggande av vägar och andra transportmöjligheter, genom insatser då det gäller att trygga kraftförsörjning, genom insatser vid organiserandet av serviceinrättningar kan den statliga hjälpverksamheten bidra till att skapa den erforderliga miljö i vilken nya företagsformer kan växa fram.

Sveriges väl utbyggda förvaltningsapparat, liksom våra omfattande organisationserfarenheter, gör det vidare möjligt för oss att utöka insatserna när det gäller utbildning av administratörer och tjänstemän i u-länderna. Denna utbildning bör i stor utsträckning kunna ske gemensamt med de företag, vilka verkar i u-landet. Inte minst kan svensk exportindustri ge mottagarländerna värdefulla erfarenheter då det gäller marknadsföring och försäljningsteknik, vilket måste anses vara en mycket viktig sida av våra biståndsinSATser för att u-länderna skall ha några möjligheter att med hopp om framgång kunna göra sig gällande på en alltmer hårdnande marknad.

Som tidigare understrukits bör en samordning av Sveriges totala biståndsinSATser ske för att maximal effekt skall uppnås. Ett utsträckt samarbete bör alltså komma till stånd mellan de olika grupper som bedriver verksamhet i u-länderna — stat, näringsliv, idéella organisationer. En alldeles särskild ställning intar här missionen med dess stora erfarenhet av verksamhet i u-länderna. En undersökning om möjligheterna att utvidga och effektivisera detta samarbete bör snarast komma till stånd.

Ett stort administrativt problem är expertrekryteringen och expertutbildningen. För att kunna rekrytera personal fordras att utlandssvenskarna inte upplever någon tids utlandsvistelse som ett avbrott med alltför många nackdelar, t. ex. förlorade tjänsteår, minskade sociala förmåner, förlorad rösträtt, besvär och kostnader för hemmavarande barn osv.

Mot bakgrunden av de regler som gäller för inom utrikesförvaltningen utomlandsplacerad personal bör undersökas vad som på detta område kan åstadkommas för att motverka olägenheterna för i u-länderna verksam personal.

För att åstadkomma en väl fungerande u-landshjälp krävs att de experter som sänds ut har goda insikter i de sociala och kulturella förhållandena i u-landet. De största problemen i detta sammanhang är inte av teknisk utan av psykologisk natur. Vi möter här en helt annan föreställningsvärld än vår på västerländska kultur- och livsuppfattningar byggda. För att inse hur vi över huvud taget skall få dessa länders folk att acceptera och förstå de rationalitets- och effektivitetssynpunkter som vi i sådana sammanhang ofta hävdar, fordras att vi klargör för oss vilka värderingar som styr tänkande och handlande i dessa länder. Detta kräver en emot kraven svarande utbildning.

Visserligen drogs riktlinjerna för den av statliga medel finansierade biståndsverksamheten upp för bara ett antal år sedan. Utvecklingen på detta område har emellertid gått utomordentligt snabbt och nya erfarenheter har vunnits som leder till andra slutsatser än vad man tidigare utgått ifrån. Alldeles oavsett de utredningar angående NIB:s organisation som sedermera verkstälts, synes en översyn av hela biståndsverksamheten, dess inriktning och administration därför erforderlig. En sådan översyn bör syfta till en samordning av de totala biståndsinsatserna utan att fördensskull den administrativa apperten blir överdimensionerad och tungrodd.

Att NIB alltjämt bör ha ansvaret för den erforderliga och utökade utbildningsverksamheten då det gäller experter synes oss självklart. Detaljplaneringen och verkställandet av de samordnade projekten i berörda — till antalet starkt begränsade — utvecklingsländer bör däremot anförtros för ändamålet speciellt bildade organ för samtliga ifrågakommande intressenter. De principer som vi angivit i denna motion för en väl fungerande u-landshjälp, där alla resurser samordnas och samarbetar, bör vara vägledande vid utformningen av det framtida svenska hjälpprogrammet.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte besluta att en allsidig utredning med representanter för stat, näringsliv och mission tillsättes, vilken skyndsamt bör utarbeta nya riktlinjer för den svenska biståndsverksamheten i enlighet med de principer som anges i denna motion; samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ånyo måtte ut-

tala att Sverige bör inträda som medlemsland i Development Assistance Committee (DAC).

Stockholm den 26 januari 1965

Gunnar Heckscher

Gösta Bohman

Leif Cassel

Rolf Eliasson

Tage Magnusson

Eric Nilsson

Hans Nordgren

Bo Turesson

Karin Wetterström

Nr 182

Av herr **Hermansson m. fl.**, om ökade anslag till internationell biståndsverksamhet.

(Lika lydande med motion nr 141 i Första kammaren)

Statsverkspropositionens behandling av u-landsbiståndet gör att detta för budgetåret 1965/66 skulle stanna vid 0,3 % av nationalinkomsten. Målsättningen på 1 % är avlägsen.

Till problemet med den alltför långsamma höjningen av u-landsbiståndet kommer att enligt föreliggande statsverksproposition skulle det multilaterala biståndets andel minska från 59 till 52 % av det totala anslaget till u-landsbiståndet.

Det rimmar illa med den principiella ståndpunkt som riksdagen intog 1962 om att tyngdpunkten i det svenska u-landsbiståndet skall ligga på hjälpinsatser genom FN och internationella organ.

Den nu pågående omorganisationen av vissa av de organ genom vilka svenskt multilateralt bistånd kanaliseras kan förväntas leda till större effektivitet i användningen av medlen och gör ett förhöjt svenskt anslag på detta område i särskilt hög grad befogat. Även den krissituation som FN råkat in i gör varje åtgärd för att stärka världsorganisationens olika organ i hög grad önskvärd.

Vi hemställer,

att riksdagen måtte besluta höja anslaget för det multilaterala tekniska biståndet via FN:s organ samt det multilaterala finansiella biståndet med 50 miljoner kronor utöver de i statsverkspropositionen för budgetåret 1965/66 förutsedda höjningarna.

Stockholm i januari 1965

C. H. Hermansson

Axel Jansson

Gunvor Ryding

Henning Nilsson

Gustav Lorentzon

Helmer Holmberg